

Izbjegavanje plaćanja i utaja poreza

Svilanović, Adriana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:772110>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

Završni rad br. 139/PMM/2019

Izbjegavanje plaćanja i utaja poreza

Adriana Svilanović, 1411/336

Koprivnica, srpanj 2019. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za ekonomiju

STUDIJ preddiplomski stručni studij Poslovanje i menadžment u medijima

PRISTUPNIK Adriana Svilanović

MATIČNI BROJ 1411/336

DATUM 28.06.2019.

KOLEGIJ Računovodstvo

NASLOV RADA Izbjegavanje plaćanja i utaja poreza

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Avoiding payment and tax evasion

MENTOR Ivana Martinčević, univ.spec.oec.

ZVANJE predavač

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. izv.prof.dr.sc. Ante Rončević, predsjednik
2. izv.prof.dr.sc. Krešimir Buntak, član
3. Ivana Martinčević, univ.spec.oec., član
4. dr.s.c. Igor Klopotan, zamjenski član
- 5.

Zadatak završnog rada

BROJ 139/PMM/2019

OPIS

Porezna davanja nužna su kako bi se osigurao javni sustav svake države, a porezom se smatra davanje novca državi propisano zakonom, za koji država ne daje nikakvu trenutnu protuuslugu. Republika Hrvatska, baš kao i sve druge zemlje na svijetu, ima vlastiti porezni sustav, a s obzirom na realne kriterije, on zahtijeva viša davanja poreznih obveznika nego mnogi drugi porezni sustavi na svijetu. Zbog toga se u Hrvatskoj vrlo često javljaju različiti oblici porezne evazije pa je nužno shvatiti koji su oblici porezne evazije, koji su njihovi uzroci te kako ih spriječiti. Cilj ovog završnog rad je:

- definirati i objasniti vrste poreza koje funkcioniraju u RH,
- definirati i objasniti što je porezna evazija,
- objasniti koji oblici porezne evazije postoje,
- definirati i objasniti koje porezne institucije se bore protiv porezne evazije.

ZADATAK DRUČEN

28/7/2019

POTPIS MENTORA

Ivana Martinčević

Sveučilište Sjever

Odjel za ekonomiju, odsjek Poslovanje i menadžment u medijima

Završni rad br. 139/PMM/2019

Izbjegavanje plaćanja i utaja poreza

Student

Adriana Svilanović, 1411/336

Mentor

Ivana Martinčević, univ. spec. oec. pred.

Koprivnica, srpanj 2019. godine

SAŽETAK:

Porezna davanja nužna su kako bi se osigurao javni sustav svake države, a porezom se smatra davanje novca državi propisano zakonom, za koji država ne daje nikakvu trenutnu protuuslugu. Plaćanje poreza poreznom je obvezniku teret, odnosno smanjuje svotu novca koja mu je na raspolaganju. Različite države imaju različite vrste poreza te različite porezne stope, ovisno o dogovoru nadležnih ministarstva i vlade. Budući da su porezna davanja vrlo često, prema mišljenju poreznih obveznika previsoka, dolazi do pojave različitih oblika porezne evazije. Porezna evazija može biti zakonita ili nezakonita radnja, a podrazumijeva različite načine izbjegavanja plaćanja poreza čime si neplatiša poreza povećava osobni dobitak novca. Republika Hrvatska, baš kao i sve druge zemlje na svijetu, ima vlastiti porezni sustav, a s obzirom na realne kriterije, on zahtijeva viša davanja poreznih obveznika nego mnogi drugi porezni sustavi na svijetu. Zbog toga se u Hrvatskoj vrlo često javljaju različiti oblici porezne evazije pa je nužno shvatiti koji su oblici porezne evazije, koji su njihovi uzroci te kako ih spriječiti.

Ključne riječi: *porez, porezna evazija, porezni obveznik*

SUMMARY:

Taxes are necessary to support the public system of any country, and they are defined as payments to the state regulated by the law, for which the state does not provide any immediate service in turn. Paying the taxes is a burden to the taxpayer, in the sense that it decreases the amount of money available to him or her. Different countries have different types of taxes, with varied tax rates, subject to the decisions of the competent ministries and the government. The fact that taxes are frequently regarded by tax payers as too high, leads to various forms of tax evasion. Tax evasion may encompass legal or illegal actions aimed at avoiding paying the taxes, wherein the tax evader increases the amount of money available to him or her. The Republic of Croatia, just like any other country in the world, has its own tax system, which according to realistic criteria imposes a comparatively high tax burden on the taxpayer, when contrasted to numerous other tax systems. Consequently, tax evasion is very common in Croatia, making it important to understand its forms and causes, so as to be able to prevent it.

Key terms: taxes, tax evasion, taxpayer

Popis korištenih kratica:

PDV- porez na dodanu vrijednost

BDP- bruto domaći proizvod

PU - Porezna uprava

Sadržaj

1. UVOD	1
2. POREZ	2
2.1. Porez na dohodak	4
2.2. Porez na dobit	5
2.3. Porez na dodanu vrijednost (PDV)	6
2.4. Posebni porezi (trošarine)	11
2.5. Cilj i efekti oporezivanja	13
3. POREZNA EVAZIJA	18
3.1. Pojam porezna evazija	18
3.2. Zakonita evazija	19
3.3. Nezakonita evazija	20
4. OBLICI POREZNE EVAZIJE	22
4.1. Porezna evazija na dohodak	22
4.2. Porezna evazija na dodanu vrijednost (PDV)	22
5. POREZNE INSTITUCIJE ZA BORBU PROTIV EVAZIJE	25
5.1. Porezna uprava (Financijska policija)	25
5.2. Carinska uprava	26
5.3. Porezno savjetništvo	28
5.4. Udruga poreznih obveznika (Lipa)	29
6. POJAM FISKALIZACIJE	32
6.1. Obveznici fiskalizacije	32
6.2. Zakon o fiskalizaciji u prometu gotovinom	33
7. KAZNENI ZAKON I NAMJERE SPREČAVANJA POREZNE EVAZIJE	35
7.1. Modeli porezne utaje	35
7.2. Kaznene odredbe prema zakonu o poreznoj upravi u RH	36
8. ISPITIVANJE POREZNE EVAZIJE U RH	39
9. ZAKLJUČAK	41
LITERATURA:	43

1. UVOD

Svaka suvremena država, da bi mogla financirati zdravstvenu i socijalnu skrb, obrazovanje, sudstvo te druga javna dobra, mora osigurati novac koji je potreban za njihovo financiranje. U tom smislu, kako bi država osigurala novac te na taj način omogućila svojim stanovnicima kvalitetan životni standard, ubire novac kroz proces oporezivanja na dobit, dohodak, trošarine, porez na dodanu vrijednost (PDV) i stvara financijska sredstva za državnu blagajnu iz koje se pokrivaju javni rashodi. Oporezivanje se najvećim djelom odnosi na zaradu i promet. Zarada se odnosi u pravilu na dohodak od fizičke osobe, a dobit od pravne osobe.

Stoga, plaćanje poreza danas je gotovo nemoguće izbjeći, budući da se oni ubiru kroz različite oblike poreza (kao što su porez na dobit, porez na dohodak, PDV, porez na imovinu, kapital ecc.), a glavninu poreznih obveza najviše snose njezini građani. U Republici Hrvatskoj prvi oblici poreza javljaju se 1990.te godine, čiji su se Zakoni o porezu često tijekom godina izmjenjivali uglavnom radi lakšeg, jednostavnijeg ubiranja poreza i izmjene porezne stope, ali unatoč tome Hrvatska je i danas jedna od najopterećenijih država članica EU.

Upravo zbog visokog poreza u RH predmet/tema istraživanja u ovome radu je porezna evazija, koja se sve češće javlja kao produkt visokog oporezivanja. Stoga je neizbježno da se na početku rada upoznamo sa samim pojmom porez te u kojim se oblicima javlja. Nadalje, koja je svrha oporezivanja, koje su to zakonite i nezakonite porezne evazije, što znači fiskalizacija, kako bismo na taj način mogli shvatiti što znači izbjegavati i utajiti porez, te kako bi na taj način mogli zaokružiti cijelu sliku ove teme kao takve. Opće je poznato da se porezna evazija javlja kada je porezna stopa visoka te stvara preveliko preopterećenje za fizičke i pravne osobe. Kako bi smanjili svoje porezne obveze traže različite načine kako bi izbjegli ili eventualno smanjili svoje porezne obveze. U okviru ovog rada biti će riječi o samom pojmu porezne evazije, vrstama, čimbenicima, poreznim institucijama koje se bave suzbijanjem porezne evazije, koje su mjere za suzbijanje porezne evazije kako bismo na posljertku samog čitatelja mogli upoznati sa ovim ekonomskim 'fenomenom'. Za kraj rada provedeno je istraživanje porezne evazije u Republici Hrvatskoj, koji su njezini razmjeri u odnosu na neke druge zemlje članice EU, nadalje su posljedice kao takve i koje utjecaje ima na gospodarstvo, ali i na samo društvo u konačnici.

2. POREZ

Kako bismo mogli razumjeti što znači izbjegavati plaćanje poreza i utaja poreza te koja je njihova razlika, važno je prije svega znati što je to zapravo porez, njegova karakteristika, ali i funkcija u državi.

Prije svega, ukratko nešto o samoj povijesti poreza. Porezi sežu davno u prošlost te su mnogi teoretičari svoj pojam o porezu iznijeli na svoj način, tako da iz tog razloga postoje razlike o samom pojmu poreza. Kao najstariji izvor možemo navesti Hamurabijev zakonik (nazvan po kralju Hamurabiju). Pojam poreza veže se za ratove koji su se vodili, najviše iz razloga pokrića kojima su se morali pokriti troškovi prouzročeni ratovima. Primjerice u Grčkoj porez su plaćali samo robovi te stranci, dok su u Rimu građani morali plaćati porez kao oblik glavarine. Dakako kako se povijest mijenjala tako se mijenjalo i plaćanje poreza. Tek početkom 20-stoljeća počinje se pridavati važnost o pravednijem oporezivanju te se na taj način javlja porez na dohodak.

Da bi mogla funkcionirati i opstati, svaka suvremena država ostvaruje prihod koji najvećim dijelom ubire od poreza. U tom smislu moglo bi se reći da su porezi cijena javnih dobara koje na razne načine koristimo, ali uvijek obvezno i posredno putem državnih institucija. (Kliska, Santini, 2006.)

U Republici Hrvatskoj porez se javlja 1990-tih godina, a budući da se država nalazila u stanju rata uvodi se tzv. 'ratni porez' na plaće i osobne dohotke. Takav porez nije bio dugo prisutan iz razloga jer su se izbjegavale porezne obveze kroz različite olakšice. Tek nakon završetka Domovinskog rata, 1994. godine uvodi se 'Sintetički porez' koji je na snazi do 2000. godine. Moralo je proći nekoliko godina kada je Republika Hrvatska donijela drugi Zakon o porezu na dohodak koji je stupio na snagu 1. siječnja 2001. glavni cilj ovog Zakona je rasterećenje poreza na dohodak. Iako je novi Zakon donekle nudio precizniji i pregledniji uvid u sustav poreza na dohodak nije imao visok udio u ukupnim poreznim prihodima. Iz tog razloga uvodi se 2004. godine novi, treći Zakon o porezu na dohodak, koji stupa na snagu 1. siječnja 2005. Zakon nije previše izmijenjen u odnosu na 2001. godinu, već nudi precizniji pregled propisa. Uz niz provedenih izmjena u Zakonu tijekom godina, danas je Hrvatska i dalje jedna od najopterećenijih zemalja Europe kada se radi o porezu na dohodak. Razlog tome je taj što u Hrvatskoj ona iznosi 40% što dakako premašuje prosječnu najvišu poreznu stopu u EU od 37, 68%.

U Hrvatskoj se oporezuje šest izvora dohotka, a to su nesamostalni rad, samostalna djelatnost, imovina i imovinska prava, kapital, osiguranje i drugi dohoci. Porez na dohodak u Hrvatskoj gotovo se u potpunosti oslanja na oporezivanje dohotka od nesamostalnog rada. Sustavi oporezivanja dohotka konstantno su izloženi određenim reformama i upravo te stalne izmjene su njihova najznačajnija karakteristika.¹

Budući da je plaćanje poreza gotovo nemoguće izbjeći važno je objasniti zašto moramo plaćati porez. Svaka država svojim građanima daje na raspolaganje javna dobra, koje građani isprva ne plaćaju za njihovo korištenje. Međutim, kako bi država mogla financirati javna dobra ona paralelno tome mora pribaviti novac za financiranje javnih rashoda.

Sukladno tome, prema autorima Šimurina, Dražić Lutilsy, Barbić, Dragija Kostić; poreze je moguće definirati kao „obvezna davanja koja bez izravne i trenutne protuusluge država uzima od pojedinaca i poduzeća kako bi prikupljenim novcem financirala javne rashode“ (Šimurina, N., Dražić Lutilsky I., Barbić D., Dragija Kostić M., 2018., str.1.)

Porezi se isto tako mogu podijeliti na izravne i neizravne.

Izravni porezi su porezi koje osobno uplaćujemo u državni proračun ili ih u naše ime može uplaćivati poslodavac, a naplaćuju se prije trošenja dohotka. Tako u izravne poreze ubrajaju *porez na dohodak, porez na dobit i prirez poreza na dohodak*.

Neizravne poreze smatramo onu vrstu poreza koji se odnosi na robu ili usluge i ide na teret potrošača; koji se kupuju ili prodaju u svrhu potrošnje. U neizravne poreze ubrajamo *porez na dodanu vrijednost (PDV), trošarine, porez na promet nekretnina*.

Za poreznog obveznika plaćanje poreza predstavlja teret, drugim riječima za poreznog obveznika smanjuje se njegova imovina. Postoje različiti oblici poreza kao što su *Porez na dohodak, porez na dobit, porez na dodanu vrijednost (PDV), posebni porezi na promet (trošarine)* i tome slično.

¹ <http://finance.hr/povijest-poreza-na-dohodak-u-rh/>

2.1. Porez na dohodak

Porezni dohodak spada u skupinu izravnih poreza koji se ostvaruje na oporezivi dohodak pojedinca, što znači da je jedan od najčešćih poreza budući da se vrlo lako može prilagoditi sposobnosti plaćanja te se iz tog razloga smatra kao *osnovni porez*. Kod ovakvog oblika smatra se da je obveznik poreza na dohodak fizička osoba, pojedinac u suvremenoj državi koji za svoj rad ostvaruje plaću, prima mirovinu ili ostvaruje honorar od svog rada. Osobni oduzetak odnosi se na poreznog obveznika a to je neoporezivi dio dohotka. Osnovica poreznog oduzeka iznosi 3.800. Porez na dohodak isto tako ovisi o poreznoj stopi tj. visini i izvoru dohotka osobe koja ga ostvaruje pa tako on može biti 12, 24, 36 posto.

Tablica 1: Porez na dohodak prema poreznoj stopi

Stopa poreza	godišnja	Mjesečna
24%	do 210.000,00 kn godišnje	do 17.500,00 kn mjesečno
36%	iznad 210.000,01 kn godišnje	iznad 17.500,01 kn mjesečno

Izvor: autor prema <https://www.porezna-uprava.hr/obrtnici/Stranice/Porez-na-dohodak.aspx>

U tablici 1. možemo vidjeti kako u Hrvatskoj postoje dvije stope 24 i 36 posto. One ovise o mjesečnom ili godišnjem dohotku. Stopa od 24 posto uzima se kada visina mjesečnog dohotka ne prelazi 17.500,00 kn odnosno 210.000,00 na godišnjoj razini. Ako dohodak prelazi 17.500,00 kn, odnosno 210.000,00 na godišnjoj razini tada se računa po stopi poreza od 36 posto. Porez od 12% (tkz. paušalni dohodak) je specifičan i na njega imaju samo pravo fizičke osobe odnosno obrtnik, koji obavlja samostalnu djelatnost i na njima ostvaruje primitke. Djelatnosti se odnose na poljoprivredu i šumarstvo pod uvjetom da nije obveznik PDV-a, što u konačnici znaci da ne ostvaruje godišnji primitak veći od 300.000,00 kn.

Na obračunati porez na dohodak obračunava se i prirez, koji ovisi o gradu ili općini u kojem se nalazi porezni obveznik. U Hrvatskoj osobni oduzetak na izračun poreza na dohodak, odnosno neoporeziv dohodak iznosi 3.800,00 kn mjesečno i odnosi se na sve građane, međutim postoje i

dodatni odbici koji se zbrajaju osnovici od 3.800.00 kn. Neki od primjera osobnih odbitaka su na primjer djeca (na jedno dijete iznosi dodatnih 0,7, na drugo dijete 1 itd) isto tako odbici mogu biti na uzdržavanje članova obitelji, vlastiti invaliditet, invaliditet djeteta.

Postoje još neki oblici dohotka kao na primjer dohodak od kapitala, dohodak od samostalne djelatnosti, dohodak od imovine, drugi dohodak.

2.2. Porez na dobit

U poreznom sustavu Republike Hrvatske osim poreza na dohodak, razlikujemo još i porez na dobit. Porez na dobit je zapravo porez koji se plaća na ostvarenu dobit koju ostvaruju trgovačka društva. Porez na dobit se obračunava na poreznu osnovicu. Porezna osnovica na koju se obračunava porez na dobit proizlazi iz razlike kada od prihoda kojeg ostvarimo oduzmemo rashode.

Prihodi nastaju kod svake isporuke proizvoda koja se ostvaruje u poreznom razdoblju od prodaje robe ili neke usluge te predstavljaju poslovne prihode budući da su rezultat koji porezni obveznik ostvaruje obavljajući svoju djelatnost. Osim poslovnih prihoda postoje još i financijski prihodi koji se pak razlikuju u tome što su to prihodi ostvareni putem tečajnih razlika, kamata i slično.

S druge strane rashodi odnosno trošak, nastaju u svakom poreznom razdoblju u kojem je iskorištena nabava neke robe, proizvoda ili usluga. U troškove ubrajamo financijske troškove, troškove amortizacije, troškove zaposlenika, materijalne troškove koji nastaju nabavom robe i slično. Dakle, ako su nam prihodi veći od rashoda tada to nazivamo dobit, ako nam su prihodi manji od rashoda dolazi do gubitka.

Uz poreznu osnovicu ključna su još tri elementa koji određuju obilježje poreza na dobit, a to su: porezni obveznik, porezne olakšice i porezna stopa.

- Porezni obveznik - njega čine trgovačka društva odnosno pravne osobe koje obavljaju neku djelatnost s ciljem ostvarivanja dobiti; inozemni poduzetnik/ nerezident koji ostvaruje dobit u Hrvatskoj te isto tako fizička osoba koja ostvaruje dobit od obrta.
- Porezne olakšice mogu se koristiti u slučajevima za školovanja djelatnika, istraživanja, razna stručna usavršavanja, za poticaje zapošljavanja kao i stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa.
- Porezna stopa, odnosno njezin postotak se mijenjao kroz godine tj. zakone. Primjerice kada je porez na dobit uveden 1994. godine iznosio je 25%, 1996. da bi se uskladio s gornjom granicom poreza na dohodak iznosio je 36%, međutim 2001. godine promijenjen je u 20% i kao takva stopa vrijedila je do 1. siječnja 2017. godine. Nakon 1. siječnja obveznici su podijeljeni u dvije kategorije u „velike i male“, što drugim riječima znači da je porezna stopa podijeljena u dvije porezne stope od 18% i manje stope od 12%.

Dakle, tko ostvaruje porez na dobit? Obveznici poreza na dobit postaju fizičke ili pravne osobe koji ostvaruju prihod od 3.000.000,01 kn ili ako je veći od navedenog prihoda, te se porez na dobit oporezuje po stopi od 18%. Međutim, ako porezni obveznik ostvaruje prihod do 3.000.000,00 kn tada se primjenjuje stopa od 12% te se smatra malim poduzetnikom. U obveznike poreza na dobit ne spadaju jedinice lokalne samouprave, HNB, tijela državne samouprave, političke stranke, vjerske zajednice, sportski savezi, razne fondacije i zaklade...

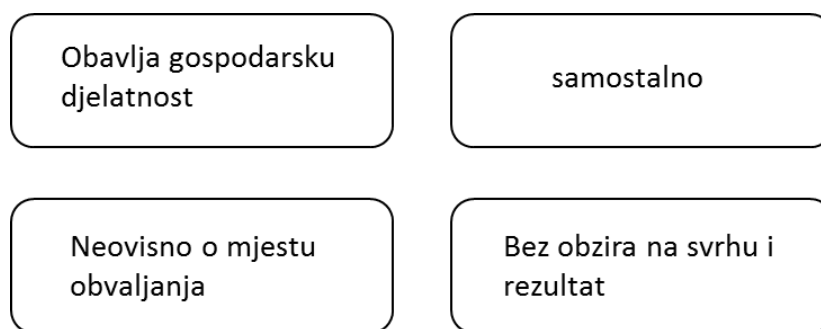
2.3. Porez na dodanu vrijednost (PDV)

Porez na dodanu vrijednost predstavlja suvremeni način oporezivanja. Šimurina (2018) tvrdi porez na dodanu vrijednost je svefazni porez na promet što znači kako se zaračunava u svakoj prometnoj fazi neovisno jesu li dobra isporučena ili usluge obavljene drugom poreznom obvezniku ili fizičkoj osobi - krajnjem potrošaču. Primjenjuje se kreditna metoda ubiranja koja omogućuje da porezni obveznik plaća samo porez na vrijednost koju doda, i to tako da ostvaruje povrat poreza na ulazne isporuke i plaća porez na izlazne isporuke. Drugim riječima, porez na dodanu vrijednost

obračunava se kroz sve faze ali sam teret PDV-a plaća korisnik nekog proizvoda ili usluge. Razlog tome je što je sama svrha PDV-a da oporezuje potrošnju.

Porez na dodanu vrijednost u Republici Hrvatskoj primjenjuje se od 1. siječnja 1998. godine, i važno je spomenuti kako se promjena porezne reforme u sustavu PDV-a dogodila 2017. godine, njome su se promijenile porezne stope vezane za neka dobra i usluge, ali i povećanje praga za upis u registar poreznih obveznika PDV-a koji je sa 230.000,00 kn povećan na 300.000,00 kn te je na snazi od 1.siječnja 2018. godine. Tim promjenama se donekle olakšalo poreznim obveznicima. Iako građanin kupnjom nekog proizvoda ili plaćanjem neke usluge uračunava PDV ne znači da je samim time obveznik poreza na dodanu vrijednost. Dakle, tko je zapravo obveznik poreza na dodanu vrijednost?

Slika 1: Obveznici poreza na dodanu vrijednost

Izvor: Šimurina, N. (2018.), Osnove porezne pismenosti, Narodne novine, Zagreb, 180

Iz slike 1 možemo vidjeti kako se poreznim obveznikom smatra pravna ili fizička osoba, odnosno poduzetnik, koji obavlja usluge ili isporučuje određena dobra na domaćem tržištu ili inozemnom tržištu uz naknadu. Isto tako može biti poduzetnik koji je korisnik usluge koju je pak obavio poduzetnik čije je sjedište u inozemstvu. Porezni obveznik može biti fizička osoba koja ostvaruje mjesečnu vrijednost veću od 300.000,00 kn isporukom dobara i usluga . Budući da svojim iznosom spada u sustav PDV-a, porezni obveznik dužan je prijaviti se u registar obveznika PDV-a, međutim, ako je poduzetnik od svojih usluga ostvario iznos manji od 300.000,00 kn tada je oslobođen plaćanja PDV-a. Isto tako obveznici poreza na dodanu vrijednost nisu političke stranke, tijela državne i lokalne vlasti, sindikati i komore koji nisu poduzetnici već obavljaju poslove kao svoju djelatnost ili ovlasti. Međutim, postoji mogućnost da uz svoju djelatnost obavljaju neku

gospodarsku djelatnost na temelju koje ostvaruju svoje prihode na tržištu te u tom slučaju porezna uprava (PU) izdaje rješenje kojim se određuje status poduzetnika za tu određenu djelatnost. Sličan postupak je i za fizičke osobe koji uz svoju djelatnost obavljaju neke druge povremene poslove npr. honoraran posao te na temelju tih djelatnosti ostvaruju neto prihode veće od 300.000,00 kn (godišnje), oni također spadaju u sustav PDV-a, ali nisu dužni voditi poslovne knjige već samo izlazne račune, kao i izdavati račune za svoje honorarne poslove.

Što je oporezivanje i što se zapravo oporezuje? Oporezivanje se odnosi na „poreznu osnovicu kod PDV-a pri isporuci dobara ili usluga čini naknada za isporučena dobara ili obavljene usluge, odnosno tržišna vrijednost ako se radi o korištenju dobrima u nepoduzetničke svrhe, otuđenju imovine ili obavljanju usluge bez naknade.“ (Šimurina, Dražić Lutilsky, Barbić, Dragija Kostić, 2018. str.184.).

Tablica 2 prikazuje predmete ili usluge koji se oporezuju te prikazuje poreznu osnovicu na koju se obračunava porez na dodanu vrijednost.

Tablica 2.: Predmet oporezivanja i porezna osnovica

BR.	PREDMET OPOREZIVANJA	POREZNA OSNOVICA
1.	Isporuka dobara u tuzemstvu uz naknadu koju obavi porezni obveznik koji djeluje kao takav	Naknada za isporučena dobra
2.	Stjecanje dobra unutar Europske unije u tuzemstvu uz naknadu	Uključuje sve ono što je stjecatelj dao ili treba dati isporučitelju (utvrđuje se na temelju istih elemenata kao i porezna osnovica za isporuke dobara)
3.	Isporuka novih prijevoznih sredstva	Naknada za isporuku novog prijevoznog sredstva
4.	Obavljanje usluga u tuzemstvu uz naknadu koju obavi porezni obveznik koji djeluje kao takav	Naknada za obavljene usluge
5.	Korištenje dobara, što čine dio poslovne imovine poreznog obveznika za njegove privatne potrebe ili za privatne potrebe njegovih zaposlenika, ako raspolažu njima bez naknade ili ih općenito koriste u druge svrhe osim za potrebe obavljanja djelatnosti poreznog obveznika, a za ta je dobra ili njihove dijelove u cijelosti ili djelomično odbijen pretporez	Nabavna cijena tih ili sličnih dobara, a ako je ta cijena nepoznata, visina troškova utvrđenih u trenutku isporuke
6.	Korištenje dobara koja čine dio poslovne imovine poreznog obveznika za njegove privatne potrebe ili privatne potrebe njegovih zaposlenika ili općenito u druge svrhe osim za potrebe obavljanja njegove djelatnosti, za koja je u cijelosti ili djelomično odbijen pretporez	Ukupni trošak obavljanja usluga
7.	Obavljanje usluga bez naknade od strane poreznog obveznika za njegove privatne potrebe ili privatne potrebe njegovih zaposlenika ili općenito u druge svrhe osim za potrebe obavljanja njegove djelatnosti	Ukupni trošak obavljanja usluga
8.	Uvoz dobara	Carinska vrijednost utvrđena prema carinskim propisima

Izvor: *Originalni navod* iz Dražić Lutilsky i ostali (2016.). Računovodstvo poreza, Zagreb, str. 30.

Stopa poreza na PDV u Hrvatskoj trenutno je 25% kao standardna stopa, te se ona odnosi na sav promet dobara i usluga, ali ne primjenjuje se na porezna oslobođenja i snižene stope od 13% i 5%.

Prema Šimurina, Dražić Lutilsky, Barbić, D. Kostić (2018., str. 185.) stope PDV-a u RH se dijele na tri različita postotka:

Na postotak od 5% i on oporezuje sljedeće:

- sve vrste mlijeka
- knjige stručnog, znanstvenog, umjetničkog, kulturnog i obrazovnog sadržaja, udžbenike za obrazovanje, za osnovnoškolsko, srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje, u svim fizičkim oblicima
- lijekove određene u skladu s Odlukom o utvrđivanju Liste lijekova Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje
- medicinsku opremu, pomagala i druge sprave kojima se koristi za ublažavanje liječenja invalidnosti
- kino ulaznice
novine novinskog nakladnika koji ima statut medija, otisnute na papiru koje izlaze dnevno i kao opće informativni tisak objavljuju novinarske autorske tekstove u opsegu od najmanje 25.000 riječi u primjerku dnevnog izdanja, osim onih koje u cijelosti ili većim dijelom sadrže oglase ili služe oglašavanju
- znanstvene časopise

Postotak od 13 posto i on se primjenjuje na:

- usluge smještaja ili smještaja sa doručkom, polupansiona ili kampiranje te smještaj u plovnicama i plovnicama nautičkog turizma
- novine i časopise novinskog nakladnika koji ima statut medija osim onih koji u cijelosti ili većim dijelom sadrže oglase ili služe oglašavanju
- jestiva ulja i masti, biljnog i životinjskog podrijetla
- dječje sjedalice za automobile te dječju hranu i prerađenu hranu na bazi žitarica za dojenčad i malu djecu
- isporuku vode, osim vode koja se stavlja na tržište u bocama
- ulaznice za koncerte
- isporuku električne energije do drugog isporučitelja komunalnog otpada, i) urne i ljesove

- sadnice i sjemenje
- gnojiva i pesticide te druge agrokemijske proizvode
- hranu za životinje, osim hranu za kućne ljubimce

PDV po stopi od 25 posto, koji se obračunava i plaća na sva dobra i usluge na koje se ne primjenjuje stopa od 13% ili 5% ili porezna oslobođenja.

Prilikom isporuke dobara ili neke usluge mora se izdati i račun, koji je zakonski propisan, a njegovo neizdavanje može biti kažnjivo. Predstavlja pravnu i knjigovodstvenu osnovu za evidenciju prometa i obračuna pretporeza.

Prema Kliska, S., Santini G., (2006., str 73.,74.), razlikujemo dvije vrste računa za isporučena dobra ili usluge:

- Račun R1- izdaje porezni obveznik koji porez na dodanu vrijednost obračunava i plaća prema izdanim računima (fakturirana realizacija)
- Račun R2- izdaje porezni obveznik poreza na dodanu vrijednost koji porez obračunava i plaća prema primljenim naknadama (naplaćena realizacija).

Račun mora sadržavati najmanje sljedeće;

- Broj računa, mjesto i vrijeme izdavanja
- Ime ili naziv te adresu sjedišta poduzetnika koji je isporučio dobara
- Ime ili naziv te adresu sjedišta i porezni broj poduzetnika kojemu su dobra isporučena
- Količinu, cijenu i naziv isporučenih dobara
- Iznos obračunatog poreza
- Zbroj iznosa naknade i poreza

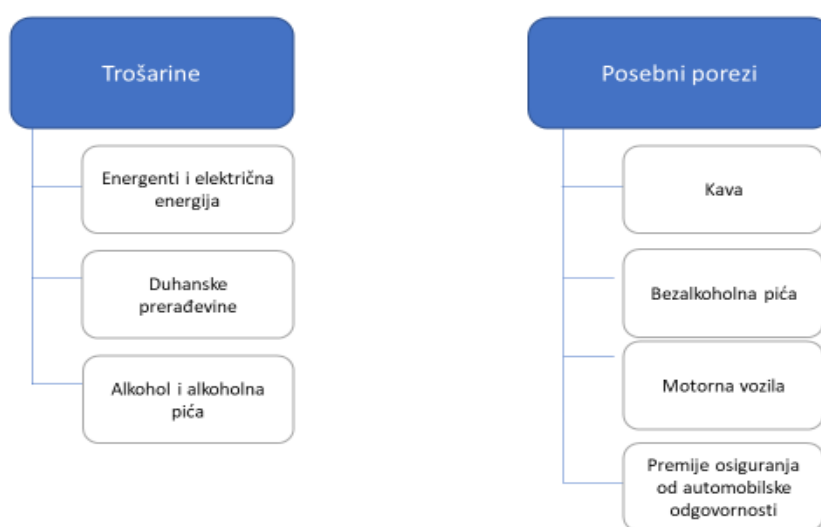
2.4. Posebni porezi (trošarine)

Posebni porezi ili trošarine, oblik su poreza koji se u RH uvodi 1. siječnja 1994. godine te se smatra jednim od najstarijih oblika poreza. U porez na trošarine ubrajamo primjerice energetske proizvode, duhanske proizvode, alkohol te kava koja je polazna točka uvođenja trošarina u RH.

Trošarine ili *akcize* odnose se na potrošnju određenih proizvoda, kao što je prije navedeno cigarete, benzin te se na njih osim uobičajenog PDV nameće i još dodatna vrsta poreza ili tkz. trošarine, a porezni obveznici trošarina su uvoznici ili proizvođači, kao npr. osoba koja je prijavila uvoz robe, bilo koja osoba koja izdaje jamstvo, poduzeća koja se bave skladištenjem, otpremanjem robe ili je prerađuju, proizvode i sl.

Međutim, iako se posebni porezi nazivaju i trošarine, važno je razlikovati koji proizvodi spadaju u posebne poreze i oni koji spadaju u trošarine.

Slika 2.: Trošarine i posebni porezi u poreznom sustavu RH

Izvor: Šimurina, Dražić Lutilsky, Barbić, Dragija Kostić 2018., str. 99

Slika 2. pokazuje nam da u Hrvatskoj možemo podijeliti posebne poreze u 2 kategorije, tako u trošarine ubrajamo energetiku, duhanske proizvode te alkohol. Dok u posebne poreze spadaju kava, bezalkoholna pića, motorna vozila, premije od osiguranja.

Trošarine su u nadležnosti carinske uprave, za razliku od ostalih poreza koji se nalaze u nadležnosti porezne uprave. Prema Šimurina, Dražić Lutilsky, Barbić, Dragija Kostić (2018., str. 97.) „Trošarine se najčešće plaćaju u apsolutnom iznosu, po jedinici mjere proizvoda (npr. kilogramu, litri, komadu i sl.). Međutim, mogu se plaćati i u postotku vrijednosti kupljene robe (*ad valorem*) ili mješovito, istovremenom primjenom jediničnog i *ad valorem* poreza.“ Tu bi prvenstveno mogli svrstati osobne automobile koje gledamo kroz vrijednost kupljene robe, odnosno gledamo

prodajnu cijenu vozila kojoj oduzimamo vrijednosnu naknadu te množimo koeficijentom ovisno od kategorije u koju spada automobil te pribrajamo prosječnu emisiju ugljičnog dioksida (CO₂) ovisno o vrsti pogona (benzin, dizel).

Dakle, u većini slučajeva trošarine na robu ili proizvode podliježu u trenutku proizvodnje ili uvoza u EU, ali isto tako trošarina može biti i odgođena te ju je potrebno platiti nakon što je proizvod pušten na tržište i tada oni više nisu u sustavu odgode plaćanja. Kada trošarinu nije potrebno platiti? U slučaju ako se roba prije nego se pusti u promet izgubi ili se uništi te se smatra da je razlog tome prirodna nepogoda ili neke nepredvidive situacije, ali i onih koji su prema carinskim propisima oslobođeni takvog plaćanja poreza.

Kao pozitivne strane takvog oblika poreza mogli bismo navesti stabilnost prihoda, država njihovu proizvodnju i prodaju može kontrolirati, jeftin način ubiranja prihoda ali i pogodno plaćanje te fiskalizacija. Međutim one za cilj imaju i nekoliko drugih svrha kao što je oporezovati one pojedince koji troše na luksuz poput kupnje skupocjenih automobila ili ako gledamo s zdravstvene strane trošarine imaju za cilj smanjiti upotrebu duhanskih i alkoholnih proizvoda, a isto tako smanjenje upotrebe goriva bi se trebalo pozitivno odraziti na ekologiju.

Mogli bismo reći kako Hrvatska, zahvaljujući PDV-u i trošarinama u cjelokupnoj strukturi poreza čini zemlju u kojoj je udio potrošnih poreza u ukupnim prihodima znatno viša u odnosu na druge zemlje članice EU.

2.5. Cilj i efekti oporezivanja

Za oporezivanje možemo reći kako je to zapravo prikupljanje novčanih sredstva za državni proračun, a porez čini veći dio državnog proračuna. Drugim riječima, cilj mu je da oporezuje porezne obveznike kako bi se osigurala financijska sredstva za potrebe države. Time država na taj način osigurava i financira sredstva za javne rashode, kao što je na primjer financiranje zdravstva, policije, vojske, obrazovanja. Dakle, oporezivanje prema tome ima fiskalni cilj. Država za uzvrat održava mir u zemlji, osigurava svojim građanima zdravstvenu skrb, održava javni red...

Postoji još i nefiskalni cilj kod kojega oporezivanje služi kako bi se provodile politike koje su od državnog interesa poput ekonomske politike, socijalne, ekološke itd. Kada govorimo o

nefiskalnim ciljevima kao primjer možemo navesti upravljanjem ponude i potražnje porezima, isto tako smanjenje poreza može privući investitore, potaknuti produktivnost, izvoz, utjecati na inflaciju itd...

Dakle postoje različiti ciljevi oporezivanja i u snažnoj su vezi s poreznom politikom, budući da utječu na cijenu, poreznog obveznika, investicije, vanjsko- trgovinsku razmjenu itd.

Oporezivanje možemo podijeliti u dvije skupine; osobni i materijalni elementi oporezivanja:

1) Osobni elementi oporezivanja

- Porezni subjekt (aktivni i pasivni porezni subjekt)
- Porezni obveznik
- Porezni platac
- Porezni destinatar
- Konačni porezni platac
- Porezni jamac

2) Materijalni elementi oporezivanja

- Porezni izvor
- Porezni objekt
- Porezna osnovica
- Porezna sposobnost/ porezni kapacitet
- Porezna stopa

Da bi porezni sustav neke zemlje bio poželjan važno je da se temelji na 4 osnovna temeljna načela: a to su jednostavnost i provedivost, ekonomska učinkovitost, pravednost i izdašnost i elastičnost. Vrlo često ova četiri načela mogu biti međusobno konfliktna te je iz tog razloga teško izgraditi takav porezni sustav. Stoga, kako bi donekle mogli ostvariti kompromis, porezni sustavi neke zemlje trebali bi voditi računa da se okvirno pridržavaju okvira ovih načela te ako je moguće prilagoditi ih u međusobnom djelovanju. (Šimurina, Dražić Lutilsky, Barbić, Dragija Kostić 2018.)

Kako bi bolje shvatili oporezivanje i njegova temeljna načela, u nastavku slijede kratka objašnjenja navedenih pojmova.

- Načelo učinkovitosti- porez stvara teret za svakog obveznog pojedinca. Povećanjem poreznog tereta tog obveznika stavlja u poziciju neučinkovitosti, mijenjajući navike potrošača. Veći porez primjerice pojedincu nameće kupnju jeftinijeg automobila, tj. nameće mu odabir jeftinijeg nasuprot skupljeg, naravno zbog većeg poreza. Cilj oporezivanja je prikupiti dovoljno sredstva za gospodarsku učinkovitost. Stoga je potrebno naći dobar balans kako se ne bi remetila učinkovitost pojedinca, a da se održi gospodarska učinkovitost koju koristi svaki pojedinac u društvu.
- Načelo pravednosti- ovo načelo se odnosi na plaćanje poreza prema mogućnosti porezne stope koja se mjeri potrošnjom, dohotkom ili imovinom. Drugim riječima, porezni obveznici se moraju s pravednošću raspodijeliti u razrede kojem pripada te prema tome snositi porezne troškove. Npr. osoba s većim dohotkom snosi i veći porezni teret. Kako bi se obvezniku poreza oporezivala točna količina poreza koja je sukladna njegovoj visini, važno je voditi brigu o pravednosti oporezivanja.
- Načelo jednostavnosti i provedivosti – porezni sustav mora biti jednostavan za svakog poreznog obveznika, odnosno razumljiv. Porezni zakoni moraju biti jednostavni, jasni i provedivi jer postoje 'rupe' u zakonu i tako može doći do raznih poreznih evazija.
- Načelo izdašnost i elastičnost – kako je cilj oporezivanja prikupljanje novaca za državnu blagajnu porez treba biti izdašan, tj. mora ga se prikupiti u onoj mjeri da podmiri javne potrebe/ javne rashode? Budući da rashodi rastu brže od nacionalnog dohotka mora postojati visoka elastičnost na porezni sustav. Porez mora brže puniti državni proračun od nacionalnog dohotka, a da se ne uvode novi porezi.²

Učinci oporezivanja prije svega ovise o tome tko snosi teret poreza (*porezna incidencija*).

Postoje dvije porezne incidencije:

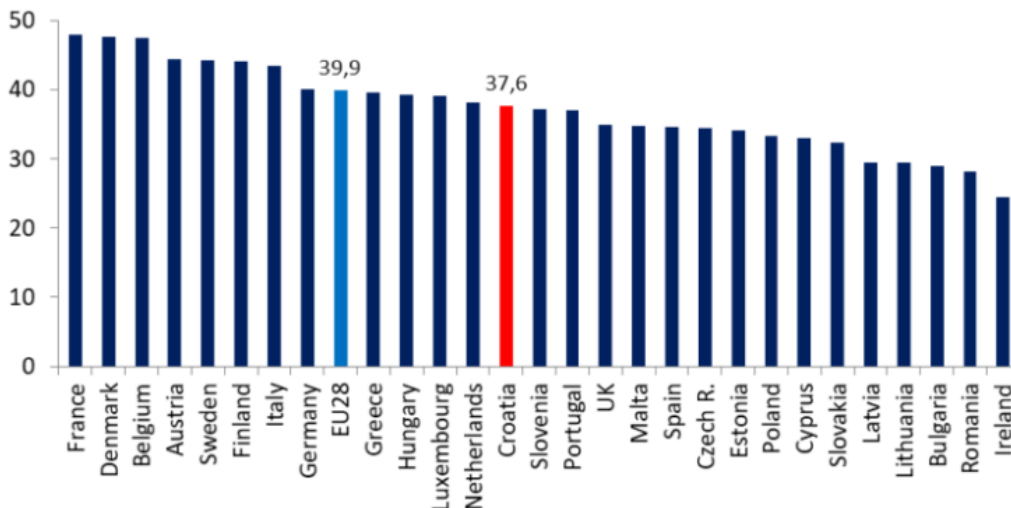
Zakonska porezna incidencija koja određuje tko treba platiti porez, odnosno tko je porezni obveznik i *ekonomska porezna incidencija* koja nam pokazuje tko je zapravo nositelj poreza. Kada se radi o ekonomskoj poreznoj incidenciji na dobra možemo reći da ovise prije svega na ponašanje potrošača i prodavača kod uvođenja poreza. Ako su potrošači nezadovoljniji trenutnom cijenom nekog dobra veća je vjerojatnost da će svoje potrebe podmiriti nekim drugim, jednako

² http://www.ijf.hr/pojmovnik/nacela_oporezivanja.htm

zadovoljavajućim proizvodom, što dakako nije dobro za prodavača jer će on tako snositi veći dio poreza. Postoje tako mnogi dvostruki učinci koji na posljétku dovode do negativnog rezultata, te takve situacije na posljétku dovode vrlo često do utaje, odnosno porezne evazije. (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49530>)

Porezni sustav u RH poznat je kao jedan od najnestabilnijih poreza u EU, ali i svijetu. Razlog tome su česte izmjene i nadopune zakona o porezu, stoga je logično da takve česte promjene dovode do negativnih rezultata u gospodarstvu kao i društva općenito. Iz tog razloga, bitno je donijeti porezne zakone koji će biti stabilniji, kvalitetniji, jednostavniji te na taj način ostvariti prosperitet hrvatskom poreznom sustavu.

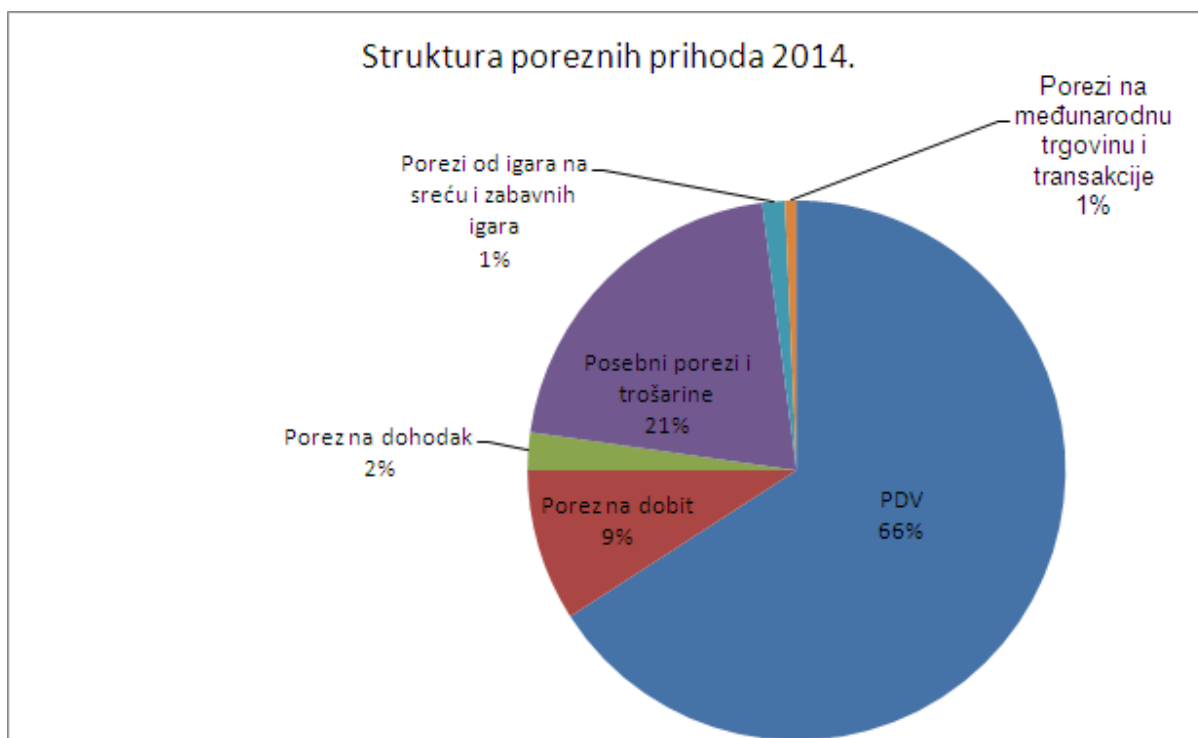
Slika 3. Prihodi od poreza i socijalnih doprinosa kao % od BDP-a

Izvor: Eurostat; <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-je-porezno-preopterećena-zemlja-i-to-se-moze-dokazati/>

Iz slike 2 možemo zaključiti da je Hrvatska u vrhu same porezne opterećenosti, ako je uspoređujemo s visokim BDP-om država članica EU. Zemlje kao što su Francuska, Danska; Belgija koje si mogu priuštiti veće porezno opterećenje, a da ne 'guši' gospodarski rast, za razliku od Hrvatske koja nema dovoljno razvijeno gospodarstvo odnosno dovoljno veliki BDP da si priušti ukupno porezno opterećenje od 37,6% .

Slika 4: Struktura poreznih prihoda 2014.

Izvor: <https://monopolizam.wordpress.com/2015/05/24/izvršenje-proračuna-2014-godine/>

Slika 3 nam pokazuje objavu Ministarstva financija, strukturu ukupnih poreznih prihoda u 2014. godini, tako PDV sa 66% čini veći udio kod ukupnih prihoda koje država ostvaruje. Slijede posebni porezi i trošarine sa 21%. Porez na dobit je treći po redu sa 9% kojim država ostvaruje prihode od poreza. Tek 2% ukupnih poreza čini porez na dohodak, a nešto neznatno od 1% ukupnih poreza čine porezi na međunarodnu trgovinu i transakcije i porezi od igara na sreću. Doprinos poreznog državnog proračuna najviše čini PDV od 66% dok to nije slučaj u drugim razvijenim državama članica EU, gdje se najveći doprinos ostvaruje porezom na dohodak, dobit, imovine. Stoga bi porezni sustav trebalo prilagoditi, zavisno od države tako da se ostvari efikasan porezni sustav, jer je efikasan onaj porezni sustav koji je učinkovit i pravedan.³

³ <http://www.rifin.com/harac/1885-porezna-naela-abrahama-ekonomske-misli-adama-smitha>

3. POREZNA EVAZIJA

Kako raste porezni teret tako se javlja sve veći otpor plaćanju poreza. No, kako su nastajali različiti oblici poreza tako su se paralelno tome razvijali razni legalni ali i ilegalni oblici izbjegavanja plaćanja poreza tkz. evazija. Što se tiče ilegalne porezne evazije, ona predstavlja ozbiljan i velik problem za Hrvatsku. Postoje različiti razlozi zašto dolazi do porezne evazije, koji je u većini slučajeva povezan sa složenim poreznim sustavima, a porezni obveznici pritom nisu dovoljno upoznati ni informirani o njihovim poreznim obvezama i pravima, a i vrlo često porezni obveznici smatraju da je njihov porezni teret previsoki. (<http://finance.hr/porezna-evazija>)

„Istraživanja pokazuju kako su ljudi koji dobivaju kvalitetne proizvode i usluge spremniji platiti poreze. S druge strane, pojedinci koji su nezadovoljni s kvalitetom javnih dobara i usluga i oni niskog poreznog morala bit će manje skloni plaćanju poreza, i skloniji poreznoj evaziji, i „švercanju“ “. (Šimurina, Dražić Lutilsky, Barbić, Dragija Kostić, 2018., str. 11).

Postoje brojni čimbenici koji utječu na poreznu evaziju poput spomenutog morala poreznog obveznika, demokraciji, korupcija, kakvo je stajalište poreznog obveznika prema njegovom plaćanju poreza i sl. Ali prije svega kao glavni razlog porezne evazije mogli bismo reći kako je to porezno opterećenje u RH, koja se pojavljuje u različitim oblicima koje ovisi prije svega o samoj vrsti poreza.

3.1. Pojam porezna evazija

Sama riječ *EVAZIJA* dolazi od latinskog glagola *evadere* (*evasio*) koji znači bježanje, izbjegavanje i sl. Tako bismo poreznu evaziju mogli definirati kao nezakonitu radnju kojima se neka porezna obveza izbjegava ili prikriva. Do porezne evazije najčešće dolazi zbog previsokog poreznog tereta koji snosi porezni obveznik, te poduzima zakonite i nezakonite radnje kako bi umanjio porezni teret ili ako je moguće izbjeći ga, a kao posljedica nastaje porezna evazija.

Prema Madžarević-Šujster (2002, 119.) definicija porezne evazije glasi: „to je legalna gospodarska aktivnost koja nije prijavljena radi izbjegavanja plaćanja poreza čime porezni neplatiša povećava svoj osobni probitak. Porezna evazija ili porezna utaja (engl. *Tax evasion*) nezakonit je način

smanjenja poreznih obveza primjerice, podcjenjivanjem, ostvarenog dohotka ili iskazivanjem većih poslovnih odbitaka. Valja razlikovati izbjegavanje poreza od porezne evazije. Izbjegavanje poreza (engl. *Tax avoidance*) podrazumijeva sve dopuštene zakonske korake učinjene radi smanjenja ili potpunog ukidanja porezne obveze iskorištavanjem svih manjkavosti odnosno nedorečenosti zakona.“

U poreznoj terminologiji, pojmom evazija označavaju se različiti načini o izbjegavanju plaćanja poreza, te ima mnogobrojne posljedice koje se ponajviše javljaju kod fiskalizacije (budući da se u blagajnu unosi manje od planiranih sredstava), nadalje ima utjecaj i na socijalno-političke čimbenike, ali i narušava društvene vrijednosti. S ekonomskog aspekta gdje evazija poreza prvenstveno ovisi obvezniku poreza te njegovo izbjegavanje plaćanja poreza izravno utječe na ekonomske prilike. Sve to dovodi do reagiranja sa pravnog i moralnog gledišta. Upravo iz tog razloga poreznu evaziju treba sagledati sa šireg aspekta. ⁴

3.2. Zakonita evazija

Kao što je ranije rečeno izbjegavanje plaćanja poreza ne znači uvijek da se radi o nezakonitom pojavnom obliku već je upravo česti slučaj da je izbjegavanje plaćanja poreza zakonito od strane poreznog obveznika radi smanjenja porezne obveze. Valja razlikovati porezne obveznike koji izbjegavanjem plaćanja poreza čine to na zakonit način od onih poreznih obveznika koji to čine na ilegalan odnosno neprihvatljiv način. Budući da nije lako povući jasnu granicu od spomenuta dva oblika, kako bi shvatili koja je razlika između njih navest ćemo neke oblike zakonite porezne evazije.

Prema Mahović- Komljenović (2009: 179) zakonita porezna evazija može biti rezultat:

a) Pronalaženja praznina ili "rupa" u zakonskim propisima zbog manjkavosti, nedorečenosti, nepreglednosti i nejasnoga poreznog sustava. Osobe koje su bolje upoznate raznim propisima lakše mogu manipulirati poreznim obvezama na zakonit način. Poznavanjem porezne pismenosti to nas dovodi do granice sa nezakonitom evazijom.

⁴ <https://petarpopovic.wordpress.com/2013/09/03/evazija-izbjegavanje-placanja-poreza/>

b) Promjene mjesta prebivališta ili uobičajenog boravišta ili sjedišta obavljanja gospodarske djelatnosti poreznih obveznika - porezni bijeg (engl. tax flight) zbog različitih poreznih stopa koje se u pojedinim gradovima i dijelovima zemlje primjenjuju na istu visinu porezne osnovice. Otvaranjem neke djelatnosti u gradovima i općinama s nula posto prireza omogućuje se na zakonit način izbjegavanje ili smanjenje punjenja državne blagajne putem prireza.

c) Zakonom organizirane evazije – kada država poreznim propisima i zacrtanim ciljevima porezne politike želi postići određene unaprijed predviđene reakcije poreznih obveznika koje mogu biti usmjerene na odustajanje od kupnje odnosno preorijentaciju na potrošnju nekih drugih proizvoda. Takav primjer možemo najlakše uočiti na skupocjenim autima na koje se stavlja veći porez dok se recimo na hibridne automobili stavljaju manji porezi, daju poticaji i na takav način mijenjaju potrošačke navike.

d) Smanjenje ili odustajanje od potrošnje određenih domaćih i stranih proizvoda – gdje se povećanjem poreznog opterećenja nastoji smanjiti potrošnja za nekim proizvodima radi povećanja izvoza ili zaštite domaćih proizvoda visokim uvoznim dažbinama, ako je to cilj porezne politike. Dobar primjer tome bi bio visoki porezi i trošarine na alkoholna pića i duhanske proizvode koji stvaraju veliko opterećenje za zdravstveni sustav i crpe velika financijska sredstva iz državne blagajne i na taj način se smanjuje njihova upotreba ali to dovodi opet do nezakonske evazije, švercanja, krijumčarenja tih proizvoda.

3.3. Nezakonita evazija

Kao što je ranije rečeno, nezakonita evazija, ilegalno je ponašanje od strane poreznih obveznika koje predstavlja kršenje zakona, koji se sankcioniraju u vidu zatvorske kazne, visoke novčane kazne, zabrana da se dalje obavlja djelatnost ili oduzimanje imovine. Neki pojavni oblici nezakonite evazije su na primjer kada porezni obveznik nije registrirao svoju djelatnost. Dakle, u ovom slučaju porezni obveznik u samom startu izbjegava porezne obveze čime čini nezakonitu radnju budući da on niti ne postoji kao porezni obveznik. Nadalje, kada se djelomično prijavljuju prihodi čime se isto tako krši zakon jer izbjegava neke vrste poreza poput poreza na dobit, porez na dohodak, PDV...Isto tako, nezakonitu evaziju predstavlja i prikazivanje rashoda koji nisu nastali kao posljedica obavljanja djelatnosti, na primjer, prikazivanje troškova u svrhu djelatnosti,

a zapravo su troškovi bili za osobne potrebe, ako porezni obveznik nema prijavljenog zaposlenika ili prikazuje njihovu zaradu u nižem iznosu nego što je navedeno i sl.

„Ako porezni obveznik direktno krši zakonske odredbe i nezakonito djeluje obavljajući gospodarsku djelatnost, tada se govori o nelegalnoj i nezakonitoj poreznoj evaziji odnosno poreznoj utaji, koja je u financijskoj praksi poznata i kao defraudacija poreza. Razlikujemo dvije vrste nezakonite porezne utaje - potpunu i djelomičnu.“ (Mahović- Komljenović, 2009:180 str.)

Tako pod potpunom nezakonitom evazijom podrazumijevamo radnju kada porezni obveznik ne prikaže bitne elemente za oporezivanje njegove djelatnosti odnosno prikrije u potpunosti podatke.

Dok kod djelomične nezakonite evazije, porezni obveznik nije pravilno ili je samo djelomično prikazao elemente koji su bitni za njegovo oporezivanje, poput da nije u potpunosti prikazao svoj prihod. Sukladno tome postoji još jedan oblik nezakonite evazije, često poznat pod nazivom „krijumčarenje“. Taj se oblik nezakonite evazije odnosi na carine, akcize...

Iako postoje različiti zakoni kojima se sprečavaju nedopuštene i protuzakonite radnje, kaznena politika ne može u potpunosti zaustaviti ili pak iskorijeniti njihovo pojavljivanje, stoga bi svakako bile potrebne neke preventivne mjere koje bi mogle u potpunosti uspostaviti kontrolu nad nezakonitom evazijom.

4. OBLICI POREZNE EVAZIJE

Evazija u RH javlja se u različitim oblicima. Javljaju se najčešće kao porezna evazija na dohodak, porezna evazija na dodanu vrijednost.

4.1. Porezna evazija na dohodak

Danas smo svjedoci visokih troškova rada koje je država stavila na teret poslodavcima. Da bi poslodavci mogli isplaćivati plaće često pribjegavaju jednom od oblika porezne evazije točnije evaziji na dohodak. Ono što je danas česta pojava je da poslodavac prijavljuje radnika na minimalac kako bi na plaću bila što manja opterećenja i da ostaje profitabilan, ostatak dohotka iznad minimalca isplaćuje na razne načine. Nama jedan od najpoznatijih je isplata gotovine na ruke. Neki poslodavci se odlučuju na zaposlenje na crno ili pak preko raznih ugovora koji naplaćuju manje stope poreza na dohodak, a to je studentski ugovor, honorarni.. Iako porez na dohodak u konačnici plaćaju fizičke osobe odnosno zaposlenici, ipak su poslodavci ti koji uplaćuju plaće i da bi na kraju neto plaća bila solidna poslodavac mora u konačnici uplatiti povećani iznos. Porez na dohodak u konačnici kada govorimo o plaćama nosi manji dio opterećenja, dok veći dio nose doprinosi (zdravstveno osiguranje, mirovinsko osiguranje). Grane koje najviše bilježe evaziju na dohodak su graditeljstvo, trgovina i razne uslužne djelatnosti koje se opet najviše javljaju u turizmu. Neki od primjera utaje poreza na dohodak nastaju kada se ne prikazuje prekovremen rad, lažno prebivalište, lažno korištenje olakšica na uzdržavanje, isto tako neprijavlivanje dohotka od iznajmljivanja poslovnih prostora, stambenog objekta itd. Rastom isplate dohotka raste i mogućnost porezne evazije na dohodak. ⁵

4.2. Porezna evazija na dodanu vrijednost (PDV)

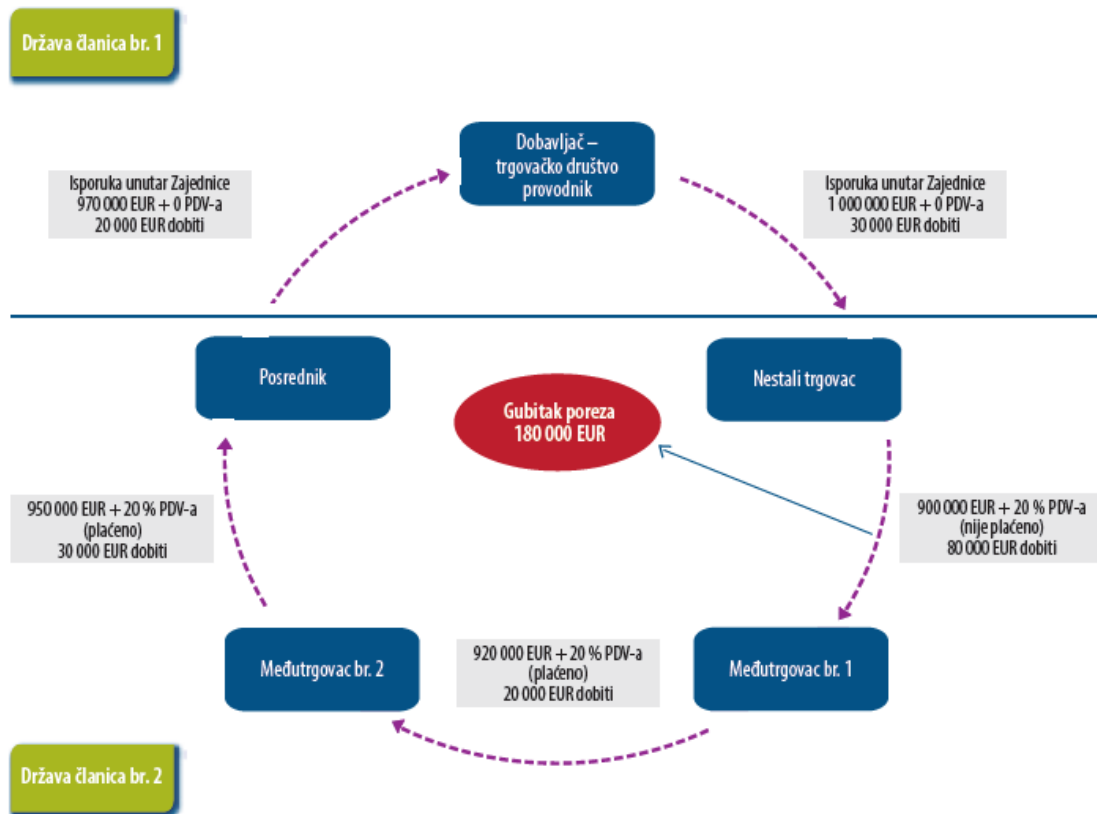
Porez na dodanu vrijednost je porez koji se zaračunava na proizvode i usluge, a stječe ga krajnji korisnik. Hrvatska prati skandinavske zemlje kad je u pitanju visina PDV-a. U suvremenom i razvijenom svijetu, robe i usluge, prodaju se izvan granica te je bitno napomenuti da se PDV

⁵ <https://hrcak.srce.hr/147460>

plaća u zemlji u kojoj se taj proizvod ili usluga troši bez obzira ako je proizvod proizveden u drugoj zemlji. Znači, trgovac neće platiti robu pri uvozu već na domaćem tržištu kad tu istu robu proda. Otvaranjem granica s EU i ulaskom Hrvatske u Europsku Zajednicu javljaju se brojne prijevare i trgovci koji otvaraju firme za prijevaru te nestaju prije plaćanja PDV-a državi. Kada govorimo o poreznoj evaziji na dodanu vrijednost tu evaziju možemo podijeliti u dvije kategorije: 1. nezakonito smanjenje porezne obveze i 2. prisvajanjem PDV-a. Prisvajanjem ili nezakonit povrat uključuje organizirani kriminal, odnosno može uključiti domaće ili i strane trgovce. Nezakonito smanjenje porezne obveze (manipulacija PDV-om) može se izvesti na mnogobrojne načine: podcjenjivanje vrijednosti ulaznih proizvoda, lažno razvrstavanje i netočno deklariranje robe, lažni računi sve u svrhu iskorištavanja snižene porezne stope. Kako je napomenuto da trgovac kupuje robu u drugoj državi (članici EU-a) i pri uvozu se obračunava nulta stopa PDV-a tu se javljaju modeli prijevare:

- **Akvizijska prijevara:** ovo kazneno djelo je lako dokazati i ono nastaje kada trgovac uveze robu izvana po nultoj stopi i tu robu prodaje na crnom tržištu bez PDV-a čime oštećuje državu, a isto tako cijene takvih proizvoda su daleko manje od ostalih sudionika na tržištu.
- **Kružna prijevara:** isto kao i kod akvizijske prijevare roba se uvozi iz EU po nultoj stopi PDV-a, obračunava se u Hrvatskoj PDV, ali trgovac 'nestaje' prije nego plati državi porez, dok krajnji kupac potražuje pretporez od države. Takva roba nikad ne završi u maloprodaji već se ponovno prodaje poduzećima i ponovno se iskorištava za novu prijevaru zato i nosi naziv kružna prijevara.
- **Fiktivni izvoz prijevare:** u ovu prijevaru su obično uključeni i carinici koji lažiraju papire da se roba izvozi u drugu državu po nultoj stopi, a zapravo roba ostaje u zemlji i prodaje se na crno. Obično je to roba poput šećera, brašna, goriva, tekstila . . . Porezna evazija na dodanu vrijednost se događa u većini slučajeva kada se izvršavaju usluge ili se prodaje roba u gotovini te tu dolazi do raznih prijevara i to na način da se ne izdaju računi ili se izdaju neispravni račun. Cilj uvođenja fiskalizacije je smanjiti takve prijevare. (Bejaković, 2016.)

Slika 5: Kružna prijevara

Izvor: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR15_24/SR_VAT_FRAUD_HR.pdf

Na slici 4 je prikazana kružna prijevara. Prisutne su dvije države članice te je prikazano kako je kroz postupak kružne prijevare moguće izgubiti 180.000,00 tisuća eura poreza, odnosno nanijeti državi golemu štetu.

5. POREZNE INSTITUCIJE ZA BORBU PROTIV EVAZIJE

Kako bi porezni sustav bio dobar, trebao bi se temeljiti na četiri načela, a to su jednostavnost i provedivost, ekonomska učinkovitost, pravednost i izdašnost i elastičnost. Isto tako trebao bi omogućiti dovoljne prihode za pružanje socijalne sigurnosti i poticati investicije, inovacije. Prema tome možemo reći kako dobar porezni sustav povećava prihode bez da se pritom stvaraju visoki troškovi kako za porezne obveznike tako i za poreznu upravu. S druge strane dobar porezni sustav to znači i smanjenje dohodovne nejednakosti.

Kao što je ranije spomenuto, Hrvatska je jedna od zemalja članica EU-a koja ima kompleksan zakonodavni okvir koji se između ostalog odnosi i na obvezu plaćanja poreza u njezinim različitim oblicima. Kako bi se spriječila porezna evazija ili barem djelomično obustavila, u Hrvatskoj postoje razna porezna tijela i institucije, kao što su porezna uprava, carinska uprava, porezno savjetništvo. Da bi bolje shvatili koje su njihove funkcije i na koji način one djeluju u borbi protiv evazije, biti će više riječi u nastavku ovog rada.

5.1. Porezna uprava (Financijska policija)

Porezna uprava je samostalna i jedinstvena upravna organizacija koja se nalazi u sastavu Ministarstva financija. Njezina primarna zadaća je primjena i nadzor primjene poreznih propisa i propisa o prikupljanju doprinosa. Porezna uprava djeluje pod nazivom: Ministarstvo financija, Porezna uprava.

Poslovi Porezne uprave su:

1. prikupljanje, evidentiranje, obrada i provjera podataka bitnih za utvrđivanje porezne osnovice i naplate poreza, doprinosa i drugih javnih davanja
2. uspostava i razvijanje sustava servisa te informiranje i edukacija poreznih obveznika radi lakšeg ostvarivanja prava i ispunjenja obveza
3. izrada obvezujućih mišljenja

4. sklapanje sporazuma o transfernim cijenama i sporazuma o dobrovoljnom ispunjavanju poreznih obveza
5. utvrđivanje poreznih obveza, doprinosa i drugih javnih davanja
6. organiziranje, praćenje i kontrola naplate poreza, doprinosa i drugih javnih davanja
7. nadzor poslovanja poreznih obveznika u primjeni propisa iz nadležnosti Porezne uprave
8. suzbijanje poreznih prijevара
9. vođenje prekršajnog postupka
10. analiza podataka o obračunanim i naplaćenim porezima, doprinosima i drugim javnim davanjima i planiranje poreznih prihoda
11. naplata i ovrha poreza, doprinosa i drugih javnih davanja
12. praćenje i analiza primjene poreznih propisa i poreznih sustava u državama članicama Europske unije i sudjelovanje u radu institucija Europske unije
13. prikupljanje i obrada podataka putem jedinstvenog informacijskog sustava
14. predlaganje unaprjeđenja poreznog sustava i porezne politike
15. međuinstitucionalna suradnja s javnopravnim tijelima koja vode službene evidencije.

Porezna uprava može obavljati poslove evidentiranja, utvrđivanja, nadzora, naplate i ovrhe prihoda jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, kao i drugih javnih davanja. Porezna uprava provodi ovrhu radi naplate proračunskih prihoda čije je utvrđivanje i naplata u djelokrugu drugih ustrojstvenih jedinica Ministarstva financija te ovrhu radi naplate drugih javnih davanja po zahtjevima javnopravnih tijela i sudova u skladu s posebnim propisima. Porezna uprava obavlja i druge poslove koji su joj stavljeni u nadležnost prema posebnim propisima.⁶

5.2. Carinska uprava

⁶ (<http://www.mfin.hr/hr/porezna-uprava>)

Carine su oblik posrednih poreza, a plaćaju se kada određena roba prolazi državnu granicu, tj. carinu. Carinu moraju platiti osobe, pravne ili fizičke, koje za svoje potrebe uvoze predmete na koje je potrebno platiti carinu, a njih nazivamo obveznicima plaćanja. Povod zbog kojega se mora platiti porez je prijelaz robe kroz državnu granicu, a objekt oporezivanja je roba koja treba proći kroz granicu. Krajnji korisnik carinjenog poreza naziva se porezni destinatar. Uloga carina promijenila se je s otvaranjem svjetskog tržišta pa je danas njihova uloga kao pretežno fiskalnog instrumenta zamijenjena ulogom instrumenta ekonomske politike. (Jelčić, 2011.)

Carinska uprava u Republici Hrvatskoj djeluje u sklopu Ministarstva financija, a njezini su poslovi definirani Zakonom o carinskoj službi. Najvažniji posao Carinske uprave je nadzor nad granicama kako bi se osigurala pravilna primjena propisa o plaćanju poreza te kako bi se osiguralo zdravlje ljudi, imovine, životinja, okoliša i osigurali svi drugi interesi. Nadalje, Carinska uprava je zadužena za izradu nacrtu prijedloga zakona i svih vrsta propisa kojim bi se mogao unaprijediti porezni sustav. Posebni zadatci Carinske uprave su, primjerice:

- Utvrđivanje, naplata i nadzor svih oblika carinskih davanja, trošarina, poreza i naknada
- Osiguravanje pravilne primjene zakona koji se odnose na carinjenje
- Provođenje sigurnosnih mjera na carinama
- Sudjelovanje u provođenju mjera poljoprivredne, ribarske i trgovinske politike
- Briga o vlastitim sredstvima Europske unije iz carinskih davanja
- Otkrivanje, briga, sprečavanje kaznenih djela, prikupljanje podataka o potencijalnim kaznenim djelima
- Nadzor nad uvozom i izvozom svih vrsta roba itd.

Osnovna misija Carinske uprave je „osigurati zaštitu i sigurnost društva, tržišta i financijskih interesa Republike Hrvatske i Europske unije učinkovitim postupanjem i prikupljanjem carinskih, trošarinskih i drugih davanja uz jačanje partnerskih odnosa s gospodarstvom.”⁷

⁷ <https://carina.gov.hr/o-upravi-9/9>

5.3. Porezno savjetništvo

"Mladi" porezni obveznici nerijetko se nađu u situacijama poreznih problema, međutim tu se mogu naći često i stariji, iskusni. Problemi nastaju zbog čestih izmjena poreznih zakona, i zbog same složenosti za primjenu potrebni su nam porezni savjetnici. Oni služe između ostalog da smanje rizike poreznih pogrešaka, koje kasnije mogu skupo koštati poreznog obveznika. Kao što samo ime govori to je djelatnost koja savjetuje i pomaže oko poreznih obveza.

Porezni savjetnik u Hrvatskoj mogu biti:

1. Fizičke osobe koje ispunjavaju opće i posebne uvjete, opće poput prebivališta u HR, zdravstveni uvjete, znanje hrvatskog jezika, ne kažnjavanje... Posebne uvjete obuhvaćaju: diplomirani pravnik ili ekonomista s 5 godina minimalno radnog iskustva na računovodstvenim ili poreznim poslovima .
2. Javna trgovačka društva za porezno savjetništvo
3. Ovlašteni revizori, trgovačka društva i obrti za računovodstvene usluge.⁸

2000. godine donesen je Zakon o poreznom savjetništvu NN 127/00 i na temelju tog zakona u Hrvatskoj djeluju 29 poreznih savjetnika. Fizička osoba da bi postala porezni savjetnik osim što mora zadovoljiti opće i posebne uvjete mora i položiti ispit kojeg organizira i provodi Hrvatska komora poreznih savjetnika pred povjerenstvom od najmanje 5 članova. Sada kada znamo kako se postaje porezni savjetnik/ca možemo definirati porezno savjetništvo prema Hrvatskoj komori poreznih savjetnika koja glasi: "Porezno savjetništvo je djelatnost kojom se u skladu s pravnim, gospodarstvenim, poreznim i računovodstvenim sustavom Republike Hrvatske, osigurava na pouzdan način pravilna primjena poreznih propisa od poreznih obveznika. Porezno savjetništvo je djelatnost davanja savjeta o poreznim pitanjima, zastupanje u poreznim postupcima pred poreznim tijelima i izrada poreznih prijava. Uz poslove poreznog savjetništva mogu se obavljati i poslovi vođenja poslovnih knjiga, izrada financijskih izvješća i druge srodne usluge."⁹

⁸ http://www.ijf.hr/porezni_vodic/savjetnistvo.pdf

⁹ <http://hkps.hr/o-komori/>

Poreznog savjetnika možemo podijeliti prema dva pristupa: tradicionalni i suvremeni. Tradicionalni pristup naglašava sljedeće uloge :

1. Osnovnu/profesionalnu - naznačuje profesionalnu obvezu u pomaganju i ispunjenju poreznih obveza, davanje najboljeg savjeta, rješenja i maksimalno zastupanje stranke. To zastupanje interesa stranke može uključivati i savjete oko poreznih olakšica kao i evaziju poreza.
2. Zaštita - porezni savjetnici isključivo ne zastupaju porezne obveznike već moraju poduprijeti i poštovanje pravnog poretka.
3. Nadzorna uloga - porezni savjetnik ima nadzornu ulogu jer ima obvezu provoditi zakon, moraju pratiti sudsku praksu, porezne norme te smjernice poreznih tijela iako su samostalno i neovisno tijelo.
4. „Postupovna“ uloga - kao i kod svih poreznih obveznika poreznog postupka svi imaju obavezu primjerice postupnog iznošenja svih činjenica u oporezivanju kao i u postupku utvrđivanja činjeničnog stanja.

Suvremeni pristup je ključan čimbenik u sustavu mjera kod evazije poreza jer on upire prstom i ističe poreznom obvezniku njegove porezne obveze. Prema tome smatra se kada obveznik angažira poreznog savjetnika uzima se kao pozitivan primjer koji udovoljava poreznim obvezama iako praksa pokazuje i negativne primjere. U Hrvatskoj je praksa da se porezni savjetnici ponajviše traže kada porezna uprava već najavi kontrolu.¹⁰

5.4. Udruga poreznih obveznika (Lipa)

Udruga djeluje kao nevladina nefinancijska organizacija koja se financira članarinama i donacijama. Nadgledanje transparentnosti, javnog duga, visine poreza su neke od tema kojima se bave njihovi članovi i aktivisti kroz volonterske aktivnosti. Smatraju da potreban jači nadzor nad politikom jer država ne zastupa u dovoljnoj mjeri građane. Jedna od najveće takve udruge u Hrvatskoj je udruga pod nazivom Lipa koja zastupa hrvatske porezne obveznike, građane i sve one koje raznim porezima i nametima pune državnu blagajnu i kao takvi nemaju svoj glas s obzirom

¹⁰ <https://doi.org/10.5559/di.25.2.04>

na važnost i ulogu u društvu. Udruga smatra da građani imaju pravo znati na što se troši njihov novac. Provode niz aktivnosti poput raznih usavršavanja za svoje članove te građane RH kroz radionice, seminare, predavanja. Ujedno i osmišljavaju prijedloge u cilju smanjenja poreznog opterećenja poreznih obveznika pa su tako kroz peticiju srušili već donesen Zakon o lokalnim porezima koji je imao poveznice sa porezom na nekretnine. Bitnu ulogu imaju i kod u domeni javnih financija kroz transparentnost, racionalizaciju prihoda i rashoda državnog proračuna, povećanje veće fiskalne odgovornosti države kao i zastupanje poreznih obveznika općenito. Udruga je postavila jasne ciljeve te se zalažu za:

- Manje Poreze - Hrvatska je pri samom vrhu u svijetu kada je riječ o poreznim opterećenjima. to je opterećenje koje šteti politici rada koje je destimulirajuće za nove poduzetnike i nova zapošljavanja. stoga se udruga zalaže za smanjenje poreza kako bi porezni obveznici mogli većim raspolagati većim dijelom prihoda od svojeg rada. Upravo zbog prevelikog poreznog opterećenja dolazi i do porezne evazije.
- Manja Država - Problem države s kojim se bori udruga je preskupa administracija koja je čak za 50 posto skuplja od prosjeka Europske unije, zalažu za smanjenje troškova i strože fiskalne odgovornosti države, odnosno smanjenje javne potrošnje.
- Transparentnost - Veća kontrola i uvid građana u javnu blagajnu je još jedna mjera za koju se zalažu u udruzi. Smatraju da porezni obveznici imaju pravo znati na koji način se troši njihov novac. Brojne afere koje svakodnevno isplivavaju na površinu su samo dokaz da se novac troši neracionalno, nepotrebno te u razne kriminalne radnje.
- Efikasnost - Nadgledanje javne potrošnje da bude transparentna je od iznimne važnosti, međutim ta potrošnja mora biti i efikasna. Novac se ne smije trošiti na kupovinu socijalnog mira ili kupovine glasova, već na potrebe svih građana odnosno na povećanje javnog dobra.
- Smanjenje javnog duga - Jedan od velikih problema za hrvatsko gospodarstvo kao i opterećenje za porezne obveznike je rast javnog duga . Neodgovornost vladine politike dovela je državu na sam rub prekomjerne zaduženosti. Godišnje se izdvaja samo za kamate 11 milijardi kuna koje se isto tako naplaćuju kroz postojeće porezne zakone , a isto tako takav dug potiče stvaranje novih

poreznih opterećenja ili većih poreznih stopa. Trenutni javni dug po stanovniku iznosi oko 68 000, 00 kn , dok po zaposlenom iznosi oko 234 000, 00 kn. ¹¹

Udruzi se mogu pridružiti svi od studenata za koje članarina iznosi 50 kn, zaposlene 300 kn, dok za pravne osobe iznosi 1000 kn. Kako bi se smanjilo trošenje javnog novca kroz netransparentna i neefikasne potrošnje novca poreznih obveznika, udruga uvodi Crnu knjigu. U njoj je evidentiran sav potrošen novac na netransparentan, nepotreban način poput skupih farbanja tunela, gradnje tunela i mostova koji ne vode negdje i na taj način će sugerirati državi gdje nepotrebno odlazi novac i gdje bi se moglo uštedjeti. Neki od primjera koji se nalaze u knjizi: Isplaćivanje polovice plaće sucu koji je 8 godina pod suspenzijom, što je gotovo pola milijuna kuna na teret poreznim obveznicima. Otpisivanje milijunske gubitke pojedincima. Davanjem jamstva i kapitala industriji borovo ili brodogradilištu Uljanik. Preuzimanje države obveza od 450 milijuna kuna kutinske Petrokemije. Ovo su samo od nekih primjera koji ne samo da opterećuju porezne obveznike nego i izazivaju reakciju da i sami nisu transparentni što dovodi do evazije poreza. ¹²

¹¹ <http://www.manjiporezi.hr/o-nama/>

¹² <https://www.crnaknjiga.hr/o-crnoj-knjizi/>

6. POJAM FISKALIZACIJE

6.1. Obveznici fiskalizacije

Prema definiciji, fiskalni obveznik ili pasivni fiskalni subjekt je „svaka fizička ili pravna osoba koju fiskalni propis obvezuje da plati određenu fiskalnu obvezu”. (Roller, 2009., str. 22.) Fiskalni obveznik određuje se fiskalnim propisom pa zato ne možemo sve građane neke zemlje smatrati fiskalnim obveznicima.

Obveznici fiskalizacije su fizičke i pravne osobe koje se bave djelatnostima za koje su, prema bilo kojemu zakonu Republike Hrvatske, obavezni izdavati račune za dobra ili usluge. Fizičke osobe su obveznici fiskalizacije, odnosno poreza na dohodak od samostalne djelatnosti ako se bave:¹³

- a) djelatnošću obrta ili bilo kojom djelatnošću izjednačenom s obrtom,
- b) djelatnošću slobodnih zanimanja
- c) djelatnošću poljoprivrede i šumarstva.

Za svaku od ovih skupina postoje posebne skupine poreza koju su dužne plaćati, ovisno o podacima iz njihovih poslovnih knjiga. Postoje i mali obveznici fiskalizacije, a to su obveznici poreza na dohodak koji porez plaćaju po paušalnoj osnovi. Za njih vrijede posebna pravila oporezivanja.

Obveznici poreza na dobit su trgovačka društva, poslovne jedinice inozemnog poduzetnika, druge pravne osobe koje obavljaju samostalno i trajno određenu djelatnost radi stjecanja dobiti, ustanove čiji su osnivači privatni, obveznici koji su dobili rješenje Porezne uprave, fizičke osobe koje ostvaruju dohodak ako izjave da će plaćati porez na dobit umjesto poreza na dohodak, fizičke osobe koje ostvaruju dobit kroz obrt u nekim uvjetima. U iznimnim slučajevima, obveznici poreza na dobit mogu biti tijela državne uprave, lokalne ili regionalne samouprave, državni zavodi, vjerske zajednice, političke zajednice, sindikati, sportski klubovi itd., ako bi njihovo obavljanje gospodarskih djelatnosti dovelo do stjecanja neopravdanih povlastica na tržištu.¹⁴

¹³ https://www.porezna-uprava.hr/HR_publikacije/Prirucnici_brosure/FiskalizacijaWEB.pdf

¹⁴ https://www.porezna-uprava.hr/HR_publikacije/Prirucnici_brosure/FiskalizacijaWEB.pdf

Obveznici poreza na dohodak od imovine su građani koji iznajmljuju bilo koju vrstu prostora te građani koji su mijenjali status vlasništva nad nekretninom, ali u zakonski propisanim rokovima i na zakonski propisani način. Također, postoje i obveznici poreza na dohodak od drugog dohotka.¹⁵

6.2. Zakon o fiskalizaciji u prometu gotovinom

Zakon o fiskalizaciji u prometu gotovinom je zakon kojim se uređuje postupak fiskalizacije u prometu gotovim novcem, obveznici fiskalizacije, sadržaj računa, način vođenja evidencije, provedba postupka fiskalizacije, plaćanje između obveznika fiskalizacije gotovim novcem te nadzor provedbe Zakona o fiskalizaciji u prometu gotovinom. Ovim Zakonom definiran je obveznik fiskalizacije. Pod obveznikom fiskalizacije smatra se fizička osoba koja je obveznik poreza na dohodak po osnovi samostalne djelatnosti te pravna ili fizička osoba koja je obveznik poreza na dobit za sve djelatnosti za koje je zakonski dužna izdati račun za sva ostvarena dobra ili usluge.¹⁶

Prema odredbama Republike Hrvatske, postoje iznimke od ovoga pravila, a prema tim iznimkama, obveznici fiskalizacije nisu pravne ili fizičke osobe koje ostvaruju dobit u sljedećim djelatnostima:¹⁷

- a) Prodaja putnih isprava u željezničkom prometu
- b) Naplata cestarine
- c) Punjenje aviona gorivom na avioservisima
- d) Prodaja vlastitih poljoprivrednih proizvoda na tržnicama ili drugim otvorenim prostorima
- e) Proizvodi ili usluge prodane u poštanskom prometu
- f) Uplate za igre na sreću
- g) Robe ili usluge prodane putem prodajnih automata

¹⁵ https://www.porezna-uprava.hr/HR_publicacije/Prirucnici_brosure/FiskalizacijaWEB.pdf

¹⁶ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_12_133_2822.html

¹⁷ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_12_133_2822.html

h) Pružanje bankarskih usluga ili usluga osiguranja

i) Promet ostvaren putem mjernih instrumenata, a ostvaren od komunalnih, elektronskih itd. osoba

j) Provođenje zdravstvene zaštite

Vlada Republike Hrvatske u svakome trenutku može neku drugu, specifičnu djelatnost, osloboditi od plaćanja poreza u gotovinskom prometu. Ponekad obveznik fiskalizacije ostvaruje promet od različitih djelatnosti, a kada su u to uključene iznimke na koje se ne plaća porez u gotovinskom prometu, tada porezni obveznik ima izuzeće od plaćanja poreza samo na zakonski propisane djelatnosti. Svi obveznici dužni su provoditi postupak fiskalizacije u prometu gotovinom, odnosno izdavati račun za pružene usluge ili izdanu robu. Oni obveznici koji ne provode postupak fiskalizacije, snosit će zakonski propisane sankcije.¹⁸

¹⁸ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_12_133_2822.html

7. KAZNENI ZAKON I NAMJERE SPREČAVANJA POREZNE EVAZIJE

7.1. Modeli porezne utaje

Porezna utaja naziva se još i defraudacija poreza, a podrazumijeva izbjegavanje plaćanja direktnih (neposrednih) poreza. Ona nastaje ako porezni obveznik prikriva činjenice, događaje ili radnje koje je potrebno znati da bi se moglo izvršiti oporezivanje. Osnovno obilježje porezne utaje je nezakonito djelovanje te kršenje poreznih zakona. Porezna utaja može se javiti u različitim djelatnostima, a različite porezne utaje imaju svoje razloge. (Šimović, Rogić Lugarić, Cindori, 2007.)

Tri su općenita uzroka porezne utaje: institucionalna infrastruktura, pravni sustav i socio-ekonomski uzroci. U institucionalnu infrastrukturu spadaju stupanj demokracije koji vlada u sustavu, institucionalne slabosti, odnosno slabosti sustava, broj i učinkovitost administracijskih službenika, korupcija, vjera u državu itd. U pravni sustav spadaju sve činjenice koje govore o njegovoj učinkovitosti, kao što su jasni zakoni, jasne sankcije koje se primjenjuju kada je potrebno, primijenjeni stil oporezivanja itd. U socio-ekonomske uzroke ubrajaju se svrha trošenja prikupljenih poreza, moralni sustav poreznih obveznika, makroekonomska stabilnost države, pravilna raspodjela poreznog tereta i drugi. (Šimović, Rogić Lugarić, Cindori, 2007. str.599)

Dva su različita načina, odnosno modela porezne utaje:

- 1) Potpuna porezna utaja ili potpuna defraudacija poreza
- 2) Djelomična porezna utaja ili djelomična defraudacija poreza

Do potpune porezne utaje dolazi kada porezni obveznik ne prijavi svoj cjelokupan dohodak ili prihod koji bi trebao podlijegati oporezivanju, kada ne prijavi imovinu koja bi trebala biti oporezivana ili kada prikriva informacije koje bi trebale služiti kao izvor za oporezivanje. Do djelomične porezne utaje dolazi kada porezni obveznik nepotpuno ili djelomice podnosi izvješće o ostvarenim prihodima, o imovini na koju bi trebao platiti porez ili o informacijama koje služe kao izvor oporezivanja. (Šimović, Rogić Lugarić, Cindori, 2007. str. 600)

U Republici Hrvatskoj prisutne su različite malverzacije koje zovemo poreznom utajom. Neki od češćih slučajeva su:

- Ne podnose se propisana godišnja porezna izvješća
- Nezakonito izdavanje računa ili neizdavanje računa
- Neisplata poreza
- Netočno određena porezna osnovica
- Iskorištavanje poreznih olakšica
- Netočno obračunavanje poreza
- Nepravodobno plaćen porez
- Uništavanje dokumentacije
- Sprečavanje poreznih službenika u obavljanju nadzora
- Neobavljanje inventure itd. (Šimović, Rogić Lugarić, Cindori, 2007. str. 106)

7.2. Kaznene odredbe prema zakonu o poreznoj upravi u RH

Porezna uprava djeluje pri Ministarstvu financija, a to je jedinstvena i samostalna organizacija koja djeluje na području primjene i nadzora primjene poreznih propisa i poreza o prikupljanju doprinosa. Njezino je središte u Zagrebu, ima niz poslova i zadataka, a to su: ¹⁹

- a) prikupljanje, evidentiranje, obrada i rad s podacima koji su bitni kako bi se mogla utvrditi porezna osnovica i naplatiti porez, doprinosi ili druga javna davanja,
- b) organizacija te razvijanje sustava koji bi pomogao u informiranju i educiranju građana kako što jednostavnije ispuniti obaveze ili ostvariti prava,
- c) izrada obvezujućih mišljenja,

¹⁹ <https://www.zakon.hr/z/419/Zakon-o-poreznoj-upravi>

- d) suzbijanje poreznih prijevара i vođenje prekršajnih postupaka,
 - e) naplata poreza i drugih davanja
 - f) utvrđivanje poreznih obveza, doprinosa te drugih davanja
 - g) nadzor poslovanja poreznih obveznika
- i mnogi drugi.

Zaposlenici Porezne uprave imaju niz različitih ovlasti koje proizlaze iz svih zakona vezanih za uređivanje zakona o porezima, a među ostalim ovlastima ističu se:²⁰

- a) dozvola da privremeno oduzmu bilo kakav predmet koji im može služiti kao dokaz u poreznom sporu
- b) dozvola da privremeno zapečate mjesto obavljanja poslovne aktivnosti
- c) dozvola da provjeravaju poslovne knjige, zaposlenike, utvrđuju istinitost podataka, daju zabrane itd.

Ponekad zaposlenici Porezne uprave nailaze na otpor kod obavljanja svojih radnih zadataka, osobito kada se radi o djelovanju koje nije u skladu s poreznim zakonima Republike Hrvatske. Zbog toga postoje odredbe kojima se definiraju kazne za one pojedince koji ometaju ili onemogućuju rad zaposlenika Porezne uprave.

Kazna za pravnu osobu je od 10.000,00 do 500.000,00 kn, a za fizičku osobu koja obavlja dužnost u pravnoj osobi te za fizičku osobu pojedinca od 3.000,00 do 100.000,00 kn ako:

- a) Ne omogući službenim dužnosnicima, odnosno zaposlenicima Porezne uprave da obavljaju svoje radne, zakonima propisane zadatke te ako
- b) napusti mjesto koje trenutno nadziru zaposlenici Porezne uprave bez njihovog dopuštenja ili ako se nepristojno obraćaju zaposlenicima Porezne uprave.

Ako je fizička osoba napravila prekršaj pod a) prekršaj je vezan za njezinog vlastitog obrta ili samostalne djelatnosti, kaznit će se kaznom od 10.000,00 do 200.000,00 kn.²¹

²⁰ <https://www.zakon.hr/z/419/Zakon-o-poreznoj-upravi>

²¹ <https://www.zakon.hr/z/419/Zakon-o-poreznoj-upravi>

Kazneni zakon Republike Hrvatske također se bavi utajom poreza. U članku 256. kaže da će svaki pojedinac, koji daje netočne ili nepotpune podatke kako bi izbjegao plaćanje poreza, biti kažnjen. Kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina pritom će se kazniti osobe koje utaje ili smanje svoj porez na iznos veći od dvadeset tisuća kuna. Ako je porez smanjen ili utajen u većim razmjerima, kazna je od jedne do deset godina zatvora. (<https://zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>).²²

²² <https://zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

8. ISPITIVANJE POREZNE EVAZIJE U RH

Porezna uprava je za razdoblje od 2016. do 2020. godine osmislila niz ciljeva koji su posvećeni suzbijanju porezne evazije te ostvarivanju efikasnijeg poreznog sustava. Pritom su postavljena četiri strateška cilja. Prvi cilj je pravedno i učinkovito prikupiti javne prihode od poreza. Drugi cilj je zaštititi interese Republike Hrvatske i Europske unije. Treći cilj je poticati suradnju i partnerstvo Porezne uprave s drugim sudionicima. Četvrti cilj je poboljšati efikasnost u korištenju resursa Porezne uprave. Svi su ovi ciljevi usmjereni kreiranju sustava koji će zadovoljiti potrebe svojih korisnika. (Cipek, 2018.)

Državni zavod za statistiku donosi podatak da je utaja poreza ili carine u Republici Hrvatskoj relativno slabo zastupljena u sudskoj praksi, odnosno da se sudovi vrlo rijetko bave tim problemom.

U sljedećoj tablici prikazani su podatci vezani za ukupan broj počinjenih kaznenih djela u Hrvatskoj od 2010. do 2016. godine te broj osuda vezanih za kazneno djelo utaje poreza ili carine.

Tablica 3: Kaznena djela vezana za utaju poreza ili carinu

Ukupan broj počinitelja kaznenih djela i broj počinitelja za kazneno djelo utaje poreza ili carine 2010. – 2016.							
	2016. godina	2015. godina	2014. godina	2013. godina	2012. godina	2011. godina	2010. godina
Ukupno osuđenih u toj godini	13.412	12.552	14.888	16.617	20.548	23.389	24.430
Ukupno osuda, čl. 256. KZ-a	59 (7 žena)	73 (14 žena)	82 (11 žena)	51 (7 žena)	24 (6 žena)	29 (3 žene)	31 (3 žene)
Postotak	0,44 %	0,58 %	0,55 %	0,30 %	0,12 %	0,12 %	0,13 %

Izvor: Glavina, Dragičević Prtenjača, 2018., str.191

Kao što je vidljivo iz tablice, ispada da je u 2010., 2011. i 2012. manje od 0,15% počinjenih kaznenih djela predstavljala utaja poreza ili carine. Od 2013. godine taj postotak raste pa iznosi 0,30%, a u narednim godinama se povećava. U 2016. godini vidi se blagi pad te je samo 0,44% kaznenih djela bilo iz područje utaje poreza ili carine.

Porezna evazija gotovo nikada ne dolazi kao jedino kazneno djelo. Ona je uvijek povezana s drugim kaznenim djelima, a ta su djela usmjerena neplaćanju poreza državi. (Glavina, Dragičević Prtenjača, 2018.)

Međutim, iako statistički podatci govore da u Republici Hrvatskoj postoji vrlo malen stupanj utaje poreza ili porezne evazije, novinski natpisi pokazuju da u Hrvatskoj vlada vrlo raširena porezna evazija. Najveći problem kod određivanja stupnja porezne evazije je činjenica da je nemoguće dobiti uvid u stvarno stanje porezne evazije u Republici Hrvatskoj.

9. ZAKLJUČAK

Svaka država na svijetu ima javni sustav koji treba imati izvor financiranja, a glavni izvor financiranja javnog sustava su porezi. Porezi su zakonima određena davanja novca, a za novac koji daju, građani ne dobivaju trenutnu protuuslugu. Postoji bezbroj različitih vrsta poreza, poreznih stopa te mnogobrojni različiti porezni sustavi. Republika Hrvatska ima šest različitih vrsta poreza, a to su porezi na nesamostalni rad, samostalnu djelatnost, imovinu i imovinska prava, kapital, osiguranje i porezi na druge dohotke. Porezni sustav Republike Hrvatske ponajviše karakterizira konstantna promjenjivost budući da se stope poreza te skupine koje se oporezuju tim stopama mijenjaju iz godine u godinu.

Porezne evazije u Republici Hrvatskoj javljaju se najčešće kao porezna evazija na dohodak, porezna evazija na dobit, porezna evazija na dodanu vrijednost te porezna evazija na promet (trošarine). Porezna evazija može biti zakonita ili nezakonita, a njezino je pojavljivanje regulirano visokim kaznama koje propisuje zakoni.

Iako se iz svih vrsta medija dobiva dojam da se u Republici Hrvatskoj porezna evazija javlja u velikom postotku te da je sveprisutna, statistički podatci ne govore tome u prilog. Međutim, vrlo je teško izmjeriti približno stanje postotka porezne evazije u nekoj državi budući da građani na mnogobrojne načine nastoje izbjeći plaćanje poreza. Jedan od najraširenijih načina porezne evazije u Republici Hrvatskoj je, prema različitim izvorima, rad na crno, odnosno izbjegavanje plaćanja poreza na dohodak. Hrvatski poslodavci opterećeni su velikim poreznim davanjima na dohotke zaposlenika te stoga i poslodavci i zaposlenici nastoje pronaći način da plate što manji porez jer manji porez podrazumijeva da će zaposlenik dobiti veću plaću.

Ako se želi smanjiti ili potpuno spriječiti porezna evazija, potrebno je uskladiti porezna davanja s platežnim mogućnostima građana, što se osobito odnosi na plaćanje poreza na dohodak. Visoke stope poreza na dohodak kod minimalnih plaća primorale su poslodavce i zaposlenike na različite oblike porezne evazije. Zbog toga je potrebno smanjiti porezne stope na niže dohotke. Također, potrebno je konstantno raditi na odgoju i obrazovanju građana za financijsku pismenost kako bi građani shvatili da je nužno plaćati poreze ako se želi osigurati zadovoljavajući stupanj javnih usluga kao što su zdravstvo, obrazovanje, policija itd.

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, ADRIANA SVILANOVIĆ (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom IZBJEGNANJE PLAĆANJA I UTAJA POREZA (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Adriana Svilanović
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, ADRIANA SVILANOVIĆ (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom (završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom IZBJEGNANJE PLAĆANJA I UTAJA POREZA (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Adriana Svilanović
(vlastoručni potpis)

LITERATURA:

1. Bejaković, P. (2016.), Organizirani kriminal umiješan u prijevare i utaje poreza, Porezni vjesnik 1/2016.
2. Cipek, K. (2018.), Efikasnija naplata poreza i sprečavanje poreznih utaja/evazija: prevencija protiv represije, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 55., No. 1.
3. Deskar-Škrbić, M. i Šimović, H. (2014). Porezna politika Milanovićeve vlade od 2012. do 2014.. Političke analize, 5 (20).
4. European Court of Auditors (2015), Borba protiv prijevara unutar Zajednice u području PDV-a: Potrebno je odlučnije djelovati. Tematsko izvješće br. 24, 2015, Luxembourg 2016
5. Glavina, D., Dragičević Prtenjača, M. (2018.), Kazneno djelo utaje poreza kao oblik porezne evazije s posebnim osvrtom na poslovanje preko poreznih utočišta, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Vol. 9., 1/2018.
6. Jelčić, B. (2011.), Porezi, opći dio, Libertas, Visoka poslovna škola, Zagreb
7. Kesner-Škreb, M., (2004): Izbjegavanje i utaja poreza, Financijska praksa, 19(3), Zagreb.
8. Kliska, S., Santini, G. (2006.), Vodič za razumijevanje poreza, RIFIN, Zagreb
9. Lutilsky, D. i ostali (2016.). Računovodstvo poreza, Zagreb
10. Madžarević – Šujster, S., (2002): Procjena porezne evazije u Hrvatskoj, Financijska teorija i praksa 26 (1), Zagreb.
11. Mahović-Komljenović, M. Informacijski sustav i porezna evazija – uloga menadžera podataka, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 7, br.1., 2009.
12. Rogić Lugarić, T. (2016). Porezni savjetnici: zamagljen identitet, velika očekivanja. Društvena istraživanja, 25 (2).
13. Roller, D. (2009.), Fiskalni sustavi i oporezivanje poduzeća, RriF, Zagreb
14. Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S., (2007.), Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Vol. 14., No. 2.
15. Šimurina, N., Dražić Lutilsky I., Barbić D., Dragija Kostić M., (2018.), Osnove porezne pismenosti, Narodne novine, Zagreb

Mrežne stranice

1. http://www.ijf.hr/porezni_vodic/savjetnistvo.pdf
2. <http://finance.hr/povijest-poreza-na-dohodak-u-rh/>
3. <http://hkps.hr/>
4. <https://www.crnaknjiga.hr/o-crnoj-knjizi/>
5. <http://www.manjiporezi.hr/o-nama/>
6. http://www.ijf.hr/pojmovnik/nacela_oporezivanja.htm
7. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49530>
8. <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-je-porezno-preopterecena-zemlja-i-to-se-moze-dokazati/>
9. <https://monopolizam.wordpress.com/2015/05/24/izvršenje-proracuna-2014-godine/>
10. <http://www.rifin.com/harac/1885-porezna-naela-abrahama-ekonomske-misli-adama-smitha>
11. <http://www.mfin.hr/hr/porezna-uprava>
12. <http://hkps.hr/o-komori/>
13. <https://petarpopovic.wordpress.com/2013/09/03/evazija-izbjegavanje-placanja-poreza/>
14. http://www.ijf.hr/porezni_vodic/savjetnistvo.pdf
15. <https://www.zakon.hr/z/419/Zakon-o-poreznoj-upravi>
16. <https://zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>
17. <https://www.zakon.hr/z/251/Zakon-o-carinskoj-slu%C5%BEbi>
18. <https://carina.gov.hr/o-upravi-9/9>
19. https://www.porezna-uprava.hr/HR_publicacije/Prirucnici_brosure/FiskalizacijaWEB.pdf
20. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_12_133_2822.html

Popis slika i tablica

Popis slika

Slika 1: Obveznici poreza na dodanu vrijednost.....	7
Slika 2.: Trošarine i posebni porezi u poreznom sustavu RH.....	11
Slika 3. Prihodi od poreza i socijalnih doprinosa kao % od BDP-a.....	15
Slika 4: Struktura poreznih prihoda 2014.....	16
Slika 5: Kružna prijevara.....	24

Popis tablica

Tablica 1: Porez na dohodak prema poreznoj stopi	4
Tablica 2.: Predmet oporezivanja i porezna osnovica.....	8
Tablica 3: Kaznena djela vezana za utaju poreza ili carinu.....	39